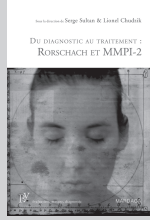

Sultan, S., & Chudzik, L. (Red.)
(2010).

**Du diagnostic au traitement:
Rorschach et MMPI-2.**

Wavre: Editions Mardaga.

Integratie van psychologische tests

Johan Vereycken

De tijd dat de rorschachtest het koninginnenstuk van een psychodiagnostisch onderzoek was, ligt ver achter ons. Veertig jaar geleden prijken de rorschachtest en de Thematic Apperception Test (TAT) bovenaan de top-20 van de meest gebruikte psychologische tests in Nederland, maar gaandeweg zijn ze weggeedeemsterd (Evers, Zaal, & Evers, 2002). In de VS leiden verzakelijking en doorgedreven kostenefficiëntie ertoe dat tijdsintensieve instrumenten zoals projectieve tests minder afgenomen worden (Norcross, Karpiak, & Santoro, 2005). Deze tendens wordt nu gecorrigeerd door de belangstelling in de VS voor psychologisch assessment dat het gecombineerde gebruik van de MMPI-2 en de rorschachtest voorstaat. Twee instrumenten die elkaar aanvullen en een meer diepgaande en verfijnde beschrijving van de persoonlijkheid toelaten dan wanneer men zich baseert op een van beide. Met de zelfrapportagevragenlijst (MMPI-2) worden de bewust toegankelijke aspecten van de persoonlijkheid geïnventariseerd; de ongestructureerde rorschachtest richt zich vooral op onderliggende persoonlijkheidsaspecten die slecht toegankelijk zijn voor het bewustzijn. In de VS zijn Ronald Ganellen, Greg Meyer en Stephen Finn de wegbereiders van dit nieuwe perspectief op psychodiagnostiek. Ganellen (1996) leverde het pionierswerk, Meyer en collega's (2001) propageerden de multi-method psychodiagnostiek en Finn (2007) probeert psychotherapeuten te winnen voor therapeutisch assessment waarin het psychologisch onderzoek wordt aangewend om psychologische veranderingen bij de cliënt te bewerkstelligen.

Met hun boek willen Sultan en Chudzik deze vooral in de VS aangehangen vorm van psychodiagnostiek introduceren in Frankrijk en Franstalig België. Wie al

vertrouwd is met het gedachtegoed van multi-method psychodiagnostiek en meer in het bijzonder met het standaardwerk van Ganellen (1996), treft in dit boek weinig nieuws aan, hoewel een geactualiseerde opfrissing steeds welkom is. In dat opzicht heb ik zeker genoten van dit vlot leesbare boek dat overzichtelijk is opgebouwd en veel samenhang vertoont. Het eerste deel bestaat uit drie theoretische hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk over de rorschachtest staat de bekende Franse psychologe Andronikof voor de onmogelijke taak om deze gecompliceerde test in een beperkt aantal bladzijden uit te leggen. Voor wie deze test niet kent, is deze beknopte introductie uiteraard ontoereikend. Wie de test wel in de vingers heeft, vindt in dit hoofdstuk slechts een herhaling van de basisbeginselen van het Comprehensive System (CS) van Exner. Ook dat stelt teleur. Hiermee vergeleken is het volgende hoofdstuk over de MMPI-2 een verfrissing. Dit heldere en informatieve hoofdstuk van de hand van Chudzik wordt gelardeerd met klinische beschouwingen die aantonen dat de MMPI-2 een schat aan waardevolle diagnostische informatie kan opleveren. Een kritische kanttekening bij deze inleidende hoofdstukken is evenwel dat de recente ontwikkelingen van beide tests weinig tot geen aandacht krijgen. Zo worden de *Restructured Clinical Scales* van de MMPI-2 nauwelijks behandeld terwijl ze als een van de belangrijkste vernieuwingen in de geschiedenis van de MMPI worden beschouwd. In het hoofdstuk over de rorschachtest komt het *Rorschach Performance Assessment System* (R-PAS) slechts zijdelings aan bod terwijl deze benadering een heuse ommekeer in het gebruik van deze projectieve test zal teweegbrengen.

Met veel belangstelling keek ik uit naar het hoofdstuk over de integratie van beide tests. De integratie van testresultaten is immers een aartsmoeilijke klus die veel psychologen dan maar omzeilen door de tests afzonderlijk te interpreteren en de bevindingen die ze opleveren niet met elkaar in verband te brengen. Wanneer de testresultaten elkaar tegenspreken – helaas een veelvoorkomend fenomeen (Ganellen, 1996) – is men veelal geneigd om een van de twee instrumenten terzijde te schuiven. Betreurenswaard, zo vinden de aanhangers van multi-method diagnostiek, want het samenvoegen van op het eerste gezicht inconsistente testdata leidt nu juist tot een dieper en verfijnder inzicht in het persoonlijkheids-

functioneren. Voorwaarden hiervoor zijn echter dat de psycholoog kan bogen op een stevige technische kennis van beide instrumenten en over een gedegen theoretische kennis van psychopathologie en het persoonlijkheidsfunctioneren beschikt. Verder vroeg ik me ook nog af of dit hoofdstuk meer informatie zou aandragen dan wat Ganellen (1996) of Finn (2007) hierover al te berde brachten. Nieuwigheden leverde de lectuur van dit hoofdstuk niet op, maar de didactische uitwerking van het thema, verlevendigd met boeiende klinische aanvullingen, zorgden voor een aangename verrassing. Er wordt vooral ingegaan op de frequent voorkomende divergentie tussen een normaal MMPI-2-protocol en een rorschachtest met aanwijzingen voor psychopathologie. Dit hoofdstuk vormt dan ook een uitstekende introductie in het integreren van testbevindingen afkomstig van de MMPI-2 en de rorschachtest. Het zal menig lezer wellicht ook aansporen om het originele werk van Ganellen of Finn ter hand te nemen om deze inzichten te verdiepen.

Herkenbare klinische casuïstiek

Het tweede deel van het boek bestaat uit drie uitgebreide klinische gevalsstudies om de integratie van testresultaten verkregen met de MMPI-2 en de rorschachtest te illustreren. Het zijn zeer herkenbare klinische problematieken: een meisje met een atypische depressie waarbij het testonderzoek een psychotisch proces aan het licht brengt, een notoire oplichter met een antisociale persoonlijkheid die tijdens zijn zesde gevangenisverblijf tot het inzicht komt dat hij zijn leven moet beteren, en een alcoholist die voortdurend recidiveert omdat zijn sociale fobie tot dan toe onopgemerkt bleef. De drie casussen worden volgens een vast stramien en op een didactische wijze gepresenteerd. Interessant is dat de testprotocollen van de MMPI-2 en de rorschachtest integraal zijn opgenomen in het boek: validiteitsschalen, klinische hoofdschalen en alle inhouds- en supplementaire schalen van de MMPI-2; vervolgens alle antwoorden van het rorschachprotocol met de codering en de verwerking van deze coderingen volgens het CS van Exner. De lezer kan de inferenties van de auteur op de voet volgen en voortdurend terugkoppelen naar het testmateriaal. Deze werkwijze houdt evenwel het gevaar in dat de psycholoog met onvoldoende technische voorkennis zal afhaken. De drie gevalsstudies zijn

echter bijzonder bruikbaar in het kader van voortgezet onderwijs over klinische psychodiagnostiek.

Therapeutische aanwending

Het is duidelijk dat deze multi-method psychodiagnostiek een grote bijdrage kan leveren aan het oplossen van moeilijke differentiaaldiagnostische vraagstellingen. Een intrigerende vraag is echter of deze vorm van psychodiagnostiek ook kan bijdragen aan het uitwerken van een geschikte behandeling. Als dat het geval zou zijn, dan zal dat ongetwijfeld een aantal reserves tegen psychodiagnostiek wegnemen. De samenstellers van dit boek laten hier weinig twijfel over bestaan. Diagnostiek is naar hun mening pas zinvol wanneer ze implicaties heeft voor de behandeling. In de drie gepresenteerde gevalsstudies vernamen we al dat testbevindingen een essentiële rol speelden bij de behandelingsoriëntatie. Zo zal de behandelstrategie van de onderzochte alcoholist, die voordien eenzijdig gericht was op de alcoholdependentie en de depressie, geheroriënteerd worden naar zijn sociale fobie. Het thema van de behandelingsrelevantie van testgegevens wordt grondig uitgewerkt in het derde en laatste deel van het boek. Sultan en Chudzik beschrijven een formele methodologie om testgegevens te koppelen aan de behandelingsplanning. Ze baseren zich op het model van de Amerikaanse psycholoog Beutler (Harwood & Beutler, 2009), waarin een aantal patiëntdimensies onderscheiden worden die relevant zijn voor een succesvolle behandeling. Vervolgens beschrijven ze hoe deze kenmerken gemeten kunnen worden met behulp van de MMPI-2 en de rorschachtest. Op basis van de testresultaten worden dan aanbevelingen geformuleerd voor de behandeling: het specifieke behandelingsstype, de duur en intensiteit, de mate van gewenste sturing door de behandelaar, enzovoort. De lezing van dit hoofdstuk ontgoochelde me. Er werden hoge verwachtingen gewekt omdat hier een evidencebased model zou worden gepresenteerd. Naar mijn indruk werd hier vaak een open deur ingetrapt en werd er in het beste geval wat meer systematiek in de relatie testindicatoren en behandelingsindicatie gebracht. Ook heb ik enkele malen mijn wenkbrauwen moeten fronsen bij het evidencebased karakter van de gemaakte inferenties. Zo is de wetenschappelijke evidentie voor een aantal variabelen van het CS beperkt of inconsistent terwijl deze in

het model dat de auteurs presenteren, kritiekloos worden opgevoerd als accurate metingen van psychologische constructen. Het is deze validiteitskritiek op aspecten van het CS die mede aan de basis lag van de grondige aanpassing van de rorschachtest (R-PAS).

De twee andere hoofdstukken in dit laatste deel zijn vertrouwde materie voor wie thuis is in therapeutisch assessment. In het hoofdstuk over de collaboratieve evaluatie wordt benadrukt dat het veel baten oplevert om de onderzochte cliënt actief te betrekken bij de nabespreking van de testgegevens. In dit hoofdstuk wordt een specifieke techniek belicht om het testonderzoek te personaliseren, met name de uitgebreide navraag van de rorschachtest. De psychodiagnosticus zal dan samen met de cliënt de betekenisvolle antwoorden van het protocol exploreren. Aan de hand van een casus wordt deze techniek geïllustreerd. Dat deze casus besproken wordt in het licht van de integratie van de MMPI-2 en de rorschachtest, onderstreept nogmaals de samenhang van dit boek en toont aan dat de samenstellers hun redactietaak ernstig hebben genomen. In het laatste hoofdstuk komt Finn zelf aan het woord om zijn techniek van therapeutisch assessment te illustreren. De lezer wordt ingewijd in deze procedure aan de hand van een korte maar toegankelijke samenvatting en maakt vervolgens kennis met een zelfdestructieve seksverslaafde jongeman bij wie deze techniek wordt toegepast. Ook hier krijgen we inzage in de protocollen van de MMPI-2 en de rorschachtest zodat we Finns redenering op de voet kunnen volgen. Ronduit verbluffend is dat Finn aan de hand van enkele welgekozen TAT-platen de afgeweerde affecten van deze jongeman kan ontsluiten en hiermee aantoont dat een psychologisch testonderzoek ingrijpende therapeutische effecten kan bewerkstelligen waarna de therapeutische impasse wordt opgeheven.

Het is duidelijk dat de samenstellers van dit boek geslaagd zijn in hun opzet om multi-method psychodiagnostiek met behulp van de MMPI-2 en de rorschachtest voor te stellen aan Franstalige psychologen. Dit boek komt beslist tegemoet aan een nood in

het werkveld gezien de moeilijkheidsgraad van het integreren van (inconsistente) testresultaten. Voor Vlaanderen en Nederland kan de Franse taal echter een barrière vormen, hoewel dit boek beslist een ruime verspreiding verdient.

L Literatuur

Evers, A., Zaal, J., & Evers, A. (2002). Ontwikkelingen in het testgebruik van Nederlandse psychologen. *De Psycholoog*, 37(2), 54-61.

Finn, S. (2007). *In our clients' shoes. Theory and techniques of therapeutic assessment*. London/Mahway, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Ganellen, R. (1996). *Integrating the Rorschach and the MMPI-2 in personality assessment*. Mahway/New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Harwood, T., & Beutler, L. (2009). Assessment of clients in pretreatment planning. In *Oxford handbook of personality assessment* (pp. 643-666). New York: Oxford University Press.

Meyer, G., Finn, S., Eyde, L., Kay, G., Moreland, K., Dies, R., Eisman, E., Kubiszyn, T., & Reed, G. (2001). Psychological testing and psychological assessment. A review of evidence and issues. *American Psychologist*, 56(2), 128-165.

Norcross, J., Karpik, C., & Santoro, S. (2005). Clinical psychologists across the years: The division of clinical psychology from 1960 to 2003. *Journal of Clinical Psychology*, 61(12), 1467-1483.

P Personalia

Dr. Johan Vereycken is klinisch psycholoog en psychotherapeut. Hij doceert projectieve tests aan de K.U.Leuven en is sinds 2004 hoofdredacteur van dit tijdschrift.

E-mail: johan.vereycken@ppw.kuleuven.be.